

تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)

علی زنگی آبادی*

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه اصفهان

حسین رحیمی نادر

کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری از دانشگاه اصفهان

(تاریخ دریافت: ۱۳۸۶/۱۲/۲۱ - تاریخ تصویب: ۱۳۸۷/۳/۱۹)

چکیده:

با توجه به بالا بودن نرخ جرم و جنایت کشور در مقایسه با سایر کشورهای جهان به ویژه در شهر کرج به عنوان بزرگ ترین اقمارشهر کشور در این مقاله سعی شده تا ضمن تحلیل فضایی جرایم و شناسایی مکان های جرم خیز و محل سکونت مجرمین در سطح شهرکرج، به ارزیابی شرایط مکانی شهر و حوزه های جرم در رفتار و فعالیت های غیر قانونی بپردازد. در این بررسی از روش های تحلیل همبستگی و فرصت های جرم بر اساس نمونه گیری طبقه ای تصادفی استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که بین ارتکاب جرایم و ویژگی های محل وقوع جرم مثل تاریکی و خلوتی محیط ارتباط معناداری وجود دارد. به علاوه، تراکم جمعیت و افزایش تعداد مهاجرین به شهر کرج به عنوان عامل مؤثر در بروز جرم عمل می کند. این پدیده در مناطق حاشیه نشین شهر کرج سبب افزایش میزان جرایم شده است.

واژگان کلیدی:

جغرافیای اجتماعی، بخش حاشیه نشین، تحلیل فضایی، جرم، شهر کرج.

۱- مقدمه

متأسفانه میزان ناهنجاری در حوزه های شهری بیش از نقاط دیگر کشور به ویژه در شهرهای بزرگ پیرامون تهران است. در این میان، استان تهران به دلیل شرایط خاص فضایی و جغرافیایی دارای بالاترین آمار جرم و جنایت بین استان های کشور است. از بین زندانیان کشور که در نقاط شهری مرتکب جرم و دستگیر شده اند، تعداد ۱۱/۷۳ درصد آنها کسانی هستند که در تهران مرتکب یک عمل مجرمانه شده اند (سازمان زندانها، ۱۳۷۹، ۲۷). این امر نشان می دهد که تهران با تفاوت فاحش نسبت به دیگر شهرها، دارای بیشترین میزان جرایم شهری است و بعد از آن شهر مشهد با داشتن ۶/۱۹ درصد زندانیان کشور در مرتبه دوم قرار دارد.

بررسی تعداد جرم و جنایات استان تهران در سال های گذشته نشان می دهد که زندانیان این استان طی یک دوره هشت ساله از خرداد ۱۳۷۲ لغایت خرداد ۱۳۸۰ بالغ بر ۶۷ درصد افزایش یافته است. گرچه این رقم با عنایت به رابطه مثبت رشد جمعیت و بزهکاری می تواند به عنوان تابعی از افزایش کمی جمعیت در این استان تلقی شود، لیکن آنچه بسیار اهمیت دارد، نسبت این رشد است که طی این دوره زمانی به شکل تصاعدی افزایش یافته و رشد جرایم، چند برابر رشد جمعیت بوده است. این مشکل از یک طرف موجب ناامنی، دلهره، هراس، و آشفتگی شهروندان شده و از طرف دیگر سلامت شهر را به خطر انداخته و موجب می شود تا سیستم قضایی و انتظامی کشور بودجه ای کلان را صرف کشف جرم، تعقیب و دستگیری و نگهداری مجرمین، رسیدگی های قضایی و مجازات آنها نماید.

با توجه به اینکه مکان، انسان، فعالیت و زمان از یک سو عناصر سازنده فضا و از سوی دیگر عناصر مهم ارتکاب جرم هستند، از این رو با درک صحیح قواعد و منطق مجرمین در انتخاب مکان، زمان و نوع رفتار مجرمانه می توان نسبت به جلوگیری از وقوع جرایم اقدام کرد. توجه به برخی آمارهای موجود وخامت اوضاع را بهتر نشان می دهد. مقایسه نسبت زندانیان به جمعیت کشور طی دوره بیست و یک ساله سال های ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۷۹ مبین رشد قابل ملاحظه ارتکاب جرم و ناهنجاری است. در سال ۱۳۵۸ به ازاء هر صد هزار نفر ۴۱ نفر در زندان ها به سر می بردند و در سال ۱۳۵۹ این رقم با کمی افزایش به ۶۲ نفر رسیده است. حال اینکه پس از چند سال در سال ۱۳۶۵ این تعداد به ۱۳۰ نفر زندانی رسیده است. این روند افزایشی کماکان ادامه داشته و در سال ۱۳۷۰ نسبت زندانیان به جمعیت کشور به عدد ۱۶۴ نفر و در سال ۱۳۷۵ به ۲۳۲ نفر رسیده است. متأسفانه در سال ۱۳۷۹ این تعداد به ازاء هر صد هزار نفر جمعیت کشور ۲۴۷ نفر بوده است (سازمان زندانها، ۱۳۷۹، ۷).

متأسفانه یکی از مشکلات فعلی نظام قضایی کشور و شاید بسیاری از کشورهای جهان این است که در بیشتر موارد به روش انتزاعی و مجرد به مقابله با نفس جرم پرداخته و این

پدیده نامطلوب را جدای از بزهکاری و شرایط مکانی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر آن در نظر می‌گیرند. بی‌شک اگر شرایط مختلف اجتماعی، اقتصادی جرم و محیط زندگی مجرم در ارتکاب بزه، مورد تعمق قرار گیرد نتیجه شکلی دیگر به خود خواهد گرفت. چنانچه بتوان امکان ارتکاب جرم و فرصت‌های کجروی از جنبه‌های مختلف مکانی - فضایی و اجتماعی را از مرتکب آن گرفت و یا این فرصت‌ها را کاهش داده و به حداقل رسانید جامعه خیلی سریعتر راه سلامت را پیموده و نرخ تبهکاری در کرج به شکلی مؤثر کم خواهد شد.

این پژوهش سعی دارد تا ضمن بررسی پراکندگی اعمال مجرمانه در محدوده جغرافیایی شهر کرج به عنوان یکی از شهرهای مهم پرجمعیت استان تهران، ارتکاب کجروی‌های اجتماعی را با شرایط مکانی آن مورد آزمون قرار دهد. از این رو تحقیق حاضر اهداف زیر را مد نظر قرار می‌دهد.

الف: شناسایی مکان‌های جرم خیز شهر کرج، یعنی محدوده‌های خاصی از شهر که تعداد زیادی از ناهنجاری‌ها در آن اتفاق می‌افتد.

ب- ارزیابی شرایط مکانی شهر و حوزه‌های جرم در رفتار و فعالیت‌های مجرمانه و غیر قانونی. به دیگر سخن این پژوهش قصد دارد رابطه مستقیم فضای زندگی و حوزه‌های اجتماعی شهر و برخی مشخصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی که در چارچوب این پژوهش قرار دارد را با رفتارهای ناهنجار شهر بررسی نماید؛

ج: کمک به فهم بهتر الگوها و عوامل مکانی پیچیده کجرفتاری‌هایی که طبق عرف و قوانین جاری جرم به حساب می‌آید از طریق استفاده از تئوری‌های موجود و به کمک ابزارهای تحلیل مکانی جغرافیا (به ویژه نقشه‌های جرم) هدف دیگر این پژوهش است. قلمرو زمانی این تحقیق بهار و تابستان سال ۱۳۸۴ می‌باشد.

۲- چهارچوب نظری

بررسی‌های متکی بر روش علمی و مبتنی بر اصول و روش‌های آماری پیرامون محیط جغرافیایی و جرم برای نخستین بار در نیمه اول قرن نوزدهم به وسیله کتله و گری انجام گرفته است. برخی منابع کتله را پدر آمار جنایی و از جمله پایه گذاران مکتب جغرافیایی جنایت معرفی کرده‌اند و گفته می‌شود که تحقیقات او باعث شده تا جرم به عنوان یک پدیده اجتماعی تابع دو متغیر زمان و مکان شناخته شود (کی‌نیا، ۱۳۷۳، ۶۴۹).

تقریباً از دهه ۱۹۷۰ میلادی و به دلیل رشد سریع و شتابان جمعیت شهری در اکثر کشورهای جهان و افزایش بی‌رویه ناهنجاری‌های اجتماعی در این شهرها، توجهی ویژه به بررسی‌های جغرافیایی جرایم شهری به وجود آمد.

این یافته ها کمکی مؤثر به پیشگیری از جرم از طریق طراحی مناسب تر محیط های شهری، شناسایی کانون های جرم خیز و کنترل بهتر این مکانها و تغییر آنها به فضاهای مقاوم در برابر جرم نموده است. از مهم ترین این نگرش های جدید می توان به دیدگاه مکان های جرم خیز اشاره کرد. اصطلاح مکان های جرم خیز یک مکان با میزان بالای جرم است. محدوده این مکان بخشی از شهر، یک محله کوچک و یا چند خیابان مجاور یکدیگر و حتی ممکن است یک خانه یا مجتمع مسکونی باشد.

این دیدگاه، نخست به وسیله شرمین، گارتین و برگر در سال ۱۹۸۹ مطرح شد و برپایه نوعی علت شناسی مکانی جرم استوار گردید. طبق این نظریه، برخی محدوده ها یا نقاطی خاص از شهر به دلیل وجود برخی عناصر کالبدی، اجتماعی و اقتصادی دارای تعداد جرم زیادی می باشند که گره های شهری (پایانه ها و ایستگاه های حمل و نقل شهری)، برخی گذرها و حواشی شهر دارای این خصیصه هستند (شرمین، ۱۹۸۹، ۲۷-۵۵).

۳- اهمیت موضوع

هر فرد در قالب زمان و مکان مشخص زندگی می کند و با توجه به کنش های فردی و اجتماعی خود، درگیر با مکان های خاص و در تعامل با کسانی است که به شیوه اجتماعی با او زندگی می کنند. بنابراین، ایفای کارکرد اساسی او و همچنین تأثیر متقابل بین فرد، اجتماع و فضای پیرامون او در این محدوده قرار دارد.

آنچه در بررسی جغرافیای جرایم شهری اهمیت دارد، رابطه فضا و محیط شهری با رفتارهای اجتماعی از نوع منفی و ناهنجار آن می باشد.

به طور کلی در این مطالعات چگونگی پیدایش، کیفیت و نحوه پراکندگی اعمال مجرمانه در محدوده جغرافیایی شهر کرج مورد بررسی قرار می گیرد و به کمک نمایش فضایی اعمال مجرمانه و تلفیق این اطلاعات با داده های مکانی محل ارتکاب جرایم و شاخص های اجتماعی- اقتصادی مجرم و محل سکونت او، امکان شناسایی کانون های جرم خیز، پیش بینی محل های وقوع ناهنجاری در محدوده شهر فراهم می شود. در نهایت این اطلاعات به شکل مؤثر می تواند به کاهش میزان جرم در سطح شهر کرج کمک کند.

آنچه مسلم است برخی مکان ها به دلیل ساختار کالبدی خاص و همچنین ویژگی های اجتماعی، اقتصادی ساکنین آن امکان و فرصتی بیشتر برای وقوع جرم دارند، در نقطه مقابل برخی مکان ها مانع و بازدارنده فرصت های مجرمانه هستند و همین امر موجب می شود تا بزهکاران در انتخاب محل جرم خود به دنبال کم خطرترین و مناسب ترین فرصت ها و شرایط مکانی برای ارتکاب عمل مجرمانه باشند. بنابراین، شناسایی شرایط مکانی به وجود

آورنده و تسهیل کننده این فرصت‌ها و ارائه رهنمود برای تغییر این شرایط و تبدیل آن به فضاهای مقاوم در برابر ناهنجاری‌های اجتماعی، از مهم‌ترین اهداف بررسی‌های جغرافیایی جرم و جنایت در شهرها محسوب می‌شود. از این رو در این مطالعات سعی می‌شود ضمن بررسی توزیع فضایی اعمال مجرمانه و تحلیل آن، وابستگی میان عوامل محیطی و شرایط اجتماعی، اقتصادی مکان‌های جرم خیز در محدوده‌های جغرافیا مشخص شود.

۴- فرضیات و روش تحقیق

فرضیه‌های اصلی پژوهش عبارت‌اند از:

- الف- بین تراکم جمعیت در مناطق مختلف (نواحی داخلی آنها) و همچنین تعداد جرایم این محدوده‌ها ارتباط مستقیم وجود دارد.
- ب- افراد غیر بومی (تازه واردین) و مهاجرین کرج بیشتر مرتکب جرم می‌شوند.
- ج- ارتباط معنی داری بین اجاره نشینی و سکونت در منازل ارزان قیمت و وقوع جرم وجود دارد.

د- ارتباط معنی داری بین خلوتی، شلوغی و تاریکی محل و وقوع جرم وجود دارد.

جامعه آماری این پژوهش افرادی هستند که در زمان پژوهش مرتکب جرم شده و طبق رسیدگی‌های قضایی جرم آنها محرز تشخیص داده شده است و از طرفی محل ارتکاب جرم این افراد در محدود جغرافیایی شهر کرج بوده است.

به دلیل تعداد زیاد مجرمین و عدم امکان ملاقات با آنها، محدودیت زمانی و برای کاهش هزینه‌ها، امکان مطالعه تمامی جامعه آماری غیرممکن بود؛ لذا برای کوچک کردن جامعه و قابل اجرا نمودن پژوهش از نمونه‌گیری (Sampling) استفاده شد و از بین روش‌های نمونه‌گیری روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی (Stratified Random Sampling) برگزیده شد (منصورفر، ۱۳۷۴، ۳۲۰).

بنابراین برای صرفه جویی در زمان و هزینه، اقدام به انتخاب نمونه شد و با استفاده از فرمول کوکران، تعداد نمونه (برابر با ۳۸۸ نفر) مشخص گردید.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات این پژوهش از نرم افزار (SPSS) و (GIS/Arcview) بهره گرفته شد از این رو بدو اطلاعات تمامی پرسشنامه‌ها استخراج و پایگاه داده ای تحت نرم افزار (Office Exell 2000) تهیه شد.

با استفاده از تمامی اطلاعات جمع آوری شده و نتایج مربوط به تلخیص داده‌ها به همراه جداول نمودارها و نقشه‌ها، اقدام به تحلیل و تبیین یافته‌های پژوهش شد و ضمناً به کمک آزمون‌های آماری ارتباط بین متغیرها بررسی و فرضیات پژوهش مورد آزمون قرار گرفت و

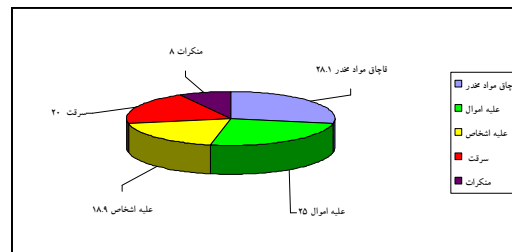
نتیجه‌گیری این بررسی‌ها ارائه گردید، در آزمون فرضیات و تحلیل رابطه متغیرهای مورد بررسی از دو روش تحلیل همبستگی و همچنین تحلیل فرصت‌های جرم (در مورد برخی فرضیات) استفاده شد.

۵- یافته‌ها و بحث

۵-۱- نوع و میزان جرایم

فراوانی هر یک از پنج گروه اصلی جرم نشان می‌دهد، قاچاق مواد مخدر بیشترین میزان را در بین دیگر جرایم داراست، به عبارت دیگر در بین مجرمین حدود ۲۸/۱ درصد آن‌ها کسانی هستند که اقدام به خرید و فروش، حمل یا نگهداری مواد مخدر کرده‌اند. در مرتبه دوم جرایم علیه اموال و مالکیت به ویژه اقدام به صدور چک بلامحل، کلاهبرداری، اختلاس، ارتشاء قرار گرفته است، به طوری که بالغ بر ۲۵ درصد از مجرمین را این افراد تشکیل می‌دهند، حدود ۱۸/۹ درصد جامعه مورد مطالعه، سارقین هستند که اقدام به سرقت از منازل، مغازه‌ها و اتومبیل، لوازم اتومبیل و کف‌زنی و جیب‌بری کرده‌اند.

کسانی که تمامیت جسمانی افراد را مورد صدمه قرار داده و اقدام به قتل یا ضرب و جرح دیگران کرده‌اند ۲۰ درصد جامعه نمونه این پژوهش را تشکیل می‌دهند و در نهایت حدود ۸ درصد از مجرمین به دلیل برقراری ارتباط نامشروع با جنس مخالف، زنا یا لواط و یا خرید و فروش نوار مبتذل دستگیر و در زندان به بند کشیده شده‌اند. نوع جرم و درصد آنها به تفکیک در نمودار شماره (۱) نشان داده شده است.

نمودار شماره ۱: درصد فراوانی جرایم ارتكابی

۵-۲- ساختار جنسی و سنی مجرمین

از کل ۳۸۸ نفر نمونه مورد بررسی تعداد ۳۶۰ نفر آن‌ها مرد و ۲۸ نفر بقیه زن هستند. بدین ترتیب ملاحظه می‌شود قسمت اعظم جرایم یعنی حدود ۹۲/۸ درصد آن توسط مردان و تنها ۷/۲ درصد مجرمین جامعه مورد پژوهش را زنان تشکیل می‌دهند. دامنه تغییرات سن افراد مورد بررسی بین ۱۵ تا ۶۵ سال می‌باشد. کمترین گروه سنی بین ۱۵ تا ۲۰ سال دارند و حدود

۷/۷ درصد کل مجرمین را تشکیل می‌دهند و البته میزان جرایم در سنین بالای ۲۰ سال و به خصوص در گروه سنی ۲۵ تا ۳۰ ساله به بیشترین حد خود رسیده است به طوری که تقریباً ۳۷/۶ درصد مجرمین در این گروه سنی قرار دارند.

۳-۵- بُعد خانوار

تعداد زیاد افراد هر خانواده از جنبه‌های مختلف اقتصادی، تربیتی، عاطفی موجب بروز مشکلاتی برای آن‌ها می‌شود؛ از طرفی تحقیقات گذشته رابطه مستقیم تعداد فرزند و نقش مثبت آن در بروز بزهکاری را تأیید کرده است. حتی ۳۵ درصد بزهکاران نوجوان متعلق به خانواده‌هایی هستند که دارای چند فرزند هستند (شکوئی-۱۳۷۳، ۴۴). بررسی حاضر نشان داد متوسط بعد خانوار پاسخگویان ۴/۴۷ نفر و در مقایسه با اندازه متوسط خانوار در شهر کرج در سال ۱۳۷۵ که رقمی معادل ۳/۲۸ نفر بوده است ۱/۱۹ واحد بیشتر است.

۴-۵- سواد

در پژوهش حاضر حدود ۴/۶ پاسخگویان بی‌سواد یا سواد در حدود خواندن و نوشتن داشته‌اند و ۸۸/۷ از این افراد نیز دارای مدرک ابتدایی یا سیکل یا در مقطع دبیرستان و ۶/۷ درصد مجرمین نیز دارای مدرک دیپلم، فوق دیپلم و یا بالاتر بوده‌اند. میزان سواد در گروه‌های پنجگانه جرم مورد بررسی تفاوت فاحشی را نشان می‌دهد به طوری که بیشترین افراد بی‌سواد و یا کم سواد مرتکبین قاچاق مواد مخدر را تشکیل می‌دهند. (حدود ۴۰ درصد) در مرتبه بعدی جرایم علیه اشخاص قرار دارند که حدود ۳۰ درصد آن‌ها بی‌سواد یا کم سواد هستند، از طرفی بالاترین سطح تحصیلات و کمترین میزان بی‌سوادی را گروه جرایم منافی عفت تشکیل می‌دهند. افرادی که مرتکب کلاهبرداری و یا صدور چک بلامحل شده‌اند، از نظر سواد وضعیت بهتری نسبت به دیگر مجرمین دارند.

از نظر مقایسه تعداد باسوادان این بررسی با تعداد باسوادان جمعیت ۶ ساله و بالاتر شهرستان کرج (در نقاط شهری) که در سال ۱۳۷۰ بالغ بر ۹۰ درصد آن‌ها باسواد بوده‌اند بیانگر این نکته مهم و اساسی می‌باشد که جامعه مجرمین این بررسی از نظر سطح سواد و تحصیلات دارای وضعیتی نامناسب‌تر هستند و شاید یکی از دلایل گرایش آن‌ها به انحرافات اجتماعی، بی‌سوادی و یا کم سواد و در یک کلام ناآگاهی آن‌ها می‌باشد.

۵-۵- شغل

۷۹/۴ درصد مجرمین قبل از آن که گرفتار قانون شده و به زندان آورده شوند، شاغل بوده‌اند که ۰/۵ درصد آن‌ها شغل دولتی و ۰/۵ درصد آن‌ها بازنشسته بوده‌اند و حدود ۲۰/۶ درصد جامعه مورد بررسی بیکار و فاقد شغل بوده‌اند.

بر اساس طبقه‌بندی شغلی که به عمل آمد عمده‌ترین مشاغل، کارگر ساده (نیمه ماهر و ماهر)، شغل آزاد فنی (خیاط، تراشکار، آهنگر، معمار و...) راننده (راننده سبک شهری و راننده سنگین بین شهری)، کاسب، فروشنده، کارمند دولت و... است.

۵-۶- میزان درآمد

این افراد در زمان ارتکاب جرم با شرایط نامناسب مالی دست به گریبان بوده‌اند. در این میان گروه‌های جرم علیه اشخاص (قتل، ضرب و جرح، سرقت و قاچاق مواد مخدر) وضعیت نامساعدتری نسبت به گروه‌های جرم علیه اموال (چک بلامحل و کلاهبرداری) و منافی عفت دارند. بین ۲۵ تا ۴۵ درصد افراد گروه نخست در میزان ارتکاب جرم و قبل از آن که دستگیر و راهی زندان شوند هیچ درآمدی نداشته، یا درآمد ماهیانه آنها رقمی کمتر از ۱۰۰ هزار تومان بوده است و چنان چه معیار خط فقر برای هر خانوار ماهیانه حداقل ۱۵۰ هزار تومان در نظر گرفته شود، جایگاه اقتصادی نامطلوب این افراد بهتر مشخص می‌گردد. جالب این که بالغ بر ۱۵ درصد گروه‌های جرم منافی عفت و جرایم مالی (کلاهبرداری، چک بلامحل) که وضعیت مناسب‌تری نسبت به گروه‌های قبل دارند، درآمدشان صفر یا حداکثر ۱۰۰ هزار تومان در ماه بوده است و بیشتر این افراد درآمدی بین ۵۰ تا ۱۰۰ هزار تومان داشته‌اند که این رقم نیز از معیار خط فقر پایین‌تر می‌باشد.

۵-۷- محل تولد

حدود ۶۸/۳ درصد آن‌ها در یکی از نقاط خارج از استان تهران چشم به جهان گشوده‌اند و سپس شهر کرج را برای زندگی برگزیده‌اند. در این میان تنها ۳۱/۷ درصد محل تولد خود را شهر کرج اعلام کرده‌اند.

۵-۸- وضع اقامت

اطلاعات مربوط به محل تولد پاسخگویان نشان داد اکثریت آن‌ها در سکونتگاهی خارج از کرج به دنیا آمده‌اند و سپس به تنهایی یا به اتفاق خانواده به کرج مهاجرت کرده و این شهر را به عنوان محل اقامت خود برگزیده‌اند. در بین این افراد تعداد زیادی به تازگی کرج را به عنوان

محل زندگی برگزیده‌اند یا اینکه قصد سکونت دایم در کرج را نداشته، صرفاً برای اشتغال به کار، کسب درآمد و یا تحصیل و... در کرج زندگی می‌کنند و لذا اقامت‌شان در این شهر دایمی نیست و بیشتر این افراد در سازگاری با محل زندگی جدید، انتخاب مسکن، اشتغال و ارتباط با دیگران با مشکلات جدی مواجه بوده و همین امر آن‌ها را در معرض کجروی‌های اجتماعی قرار داده است.

در بین مجرمین مورد بررسی در این پژوهش و با در نظر گرفتن گروه‌های اصلی جرم ملاحظه می‌گردد بین ۲۰ تا ۳۸/۹ درصد مجرمین در شهر کرج به طور موقت ساکن بوده‌اند. این عدم ثبات زندگی بیش از همه بین افرادی که در زمینه قاچاق مواد مخدر، جرایم علیه اشخاص (قتل، ضرب و جرح....) فعالیت کرده‌اند به چشم می‌خورد به طوری که حدود ۵۵- ۴۰ درصد این افراد موقتاً در کرج ساکن شده‌اند، به عکس بیشترین ثبات در بین مجرمین منکراتی، جرایم مالی و سرقت دیده می‌شود. این امر نشان می‌دهد جرم قاچاق و قتل و ضرب و جرح بیشتر توسط افرادی صورت می‌گیرد که به تازگی به کرج آمده‌اند در حالی که جرایم منکراتی، جرایم مالی و سرقت را بیشتر کسانی مرتکب می‌شود که تقریباً محل سکونتشان در کرج دایمی است.

۵-۹- مدت اقامت

اطلاعات دریافتی در خصوص مدت اقامت مجرمین در کرج قبل از ارتکاب جرم و دستگیری آن‌ها نشان داد بین ۱۰ تا ۳۵ درصد آن‌ها کمتر از یک سال است که برای زندگی به کرج آمده‌اند. این نسبت در مورد جرایم مالی و منافی عفت و سرقت حدود ۱۵ درصد و در مورد قاچاق مواد مخدر به ۳۹/۴ درصد می‌رسد. بین ۱۰ تا ۳۵ درصد افراد مورد بررسی حدود یک سال در کرج سکونت داشته‌اند و سپس به دلیل ارتکاب جرم دستگیر شده‌اند. این میزان در جرایم علیه اموال حدود ۱۰ درصد و در جرایم علیه اشخاص بیش از ۲۵ درصد می‌باشد در مجموع می‌توان دریافت مدت اقامت و زندگی بیش از نصف مجرمین در کرج کمتر از ۵ سال است و این خود نشانگر این نکته مهم می‌باشد که با افزایش مدت اقامت افراد در کرج از میزان ارتکاب جرم آن‌ها کاسته شده است.

۵-۱۰- نوع تصرف مسکن

طبق بررسی وضعیت حقوقی تصرف مسکن مجرمین مشخص گردید تنها ۲۹/۸ درصد مالک محل سکونت خود هستند و ۷۰/۲ بقیه از خود هیچ محل سکونتی نداشته‌اند. در بین کسانی که صاحب و مالک منزل خود بوده‌اند بیشترین تعداد (بیش از ۴۰ درصد) کسانی هستند

که به جرم کلاهبرداری یا صدور چک بلامحل، اختلاس، ارتشاء و جعل سند و دیگر جرایم مالی به زندان افتاده‌اند. این مشخصه با توجه به دیگر مشخصات اقتصادی که افراد این گروه واجد آن هستند نشان می‌دهد مجرمین علیه اموال و مالکیت نسبت به بقیه وضع مالی بهتر دارند. کمترین نسبت مالکین مسکن در گروه قاچاق مواد مخدر (۶/۵ درصد) و سرقت اشخاص (۳۰ درصد) دیده می‌شود.

نحوه تصرف مسکن در شهر کرج بر اساس سه دسته اصلی مالکیت خصوصی، اجاره‌نشینی و سایر و مقایسه آن با مالکین مسکن در بین مجرمین (جامعه مورد بررسی) نشان می‌دهد تعداد آن‌ها ۳۶/۱ واحد کمتر از متوسط مالکین شهر کرج می‌باشد و این در حالی است که تعداد اجاره‌نشینان جامعه نمونه ۲۰/۱ درصد بیشتر از متوسط اجاره‌نشینی در شهر کرج می‌باشد.

۵-۱۱- مساحت و نوع مسکن

مساحت تقریبی منازل مسکونی نزدیک به ۲۳/۷ درصد پاسخگویان کمتر از ۵۰ متر و نزدیک به ۳۷/۴ درصد آن‌ها در منازلی بین ۵۰-۷۰ متر زندگی می‌کردند ۸۳/۹ درصد منازل پاسخگویان آپارتمانی و ۱۶/۱ درصد ویلایی می‌باشد. سکن ۲۵/۵ درصد آن‌ها بین ۷۰ تا ۱۰۰ متر مساحت داشت و مابقی (حدود ۱۳/۴ درصد) در منازلی با بیش از ۱۰۰ متر زندگی می‌کردند. در مجموع پایین بودن متوسط مساحت منازل اکثریت پاسخگویان به عنوان یک شاخص مهم نشان از منزلت اقتصادی پایین افراد مورد بررسی دارد.

۵-۱۲- تراکم اتاق در واحد مسکونی

تراکم اتاق در واحد مسکونی مجرمین نمونه این پژوهش ۱/۹ اتاق برای هر واحد مسکونی محاسبه شده است که در مقایسه این شاخص با رقم متوسط آن در شهر کرج ۱/۶۳ واحد کمتر است. این رقم به خوبی محدودیت فضای زندگی پاسخگویان را در مقایسه با شاخص متوسط آن در شهر کرج نشان می‌دهد. مهمتر این که این فضای کم توسط کسانی مورد استفاده قرار گرفته است که بعد خانوارشان بیشتر از متوسط بعد خانوار در شهر کرج بوده است.

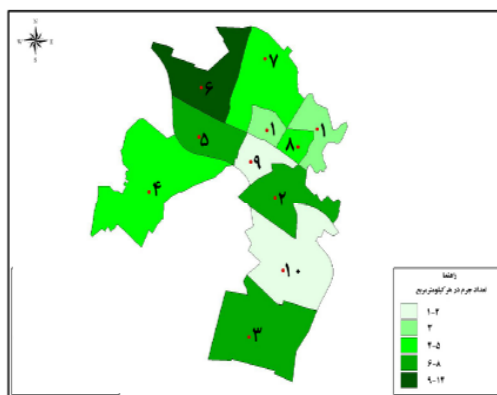
۵-۱۳- زمان وقوع جرایم

در مجموع حدود ۶۱/۳ درصد مجرمین مورد پژوهش زمان ارتکاب عمل غیرقانونی خود را در ساعات روز اعلام داشته‌اند، ۳۸/۷ درصد بقیه وقوع جرم خود را شب ذکر کرده‌اند. البته زمان وقوع بزهکاری در گروه‌های مختلف جرم تفاوت زیادی نشان می‌دهد به طوری که تقریباً نیمی از جرایم علیه اشخاص از جمله قتل و ضرب و جرح در شب و نیمی دیگر در روز

اتفاق افتاده است. از طرفی حدود ۴۰ درصد افرادی که مرتکب یکی از جرایم سرقت شده و پاسخگوی این پژوهش بوده‌اند زمان ارتکاب جرم خود را شب ذکر نموده‌اند و این در حالی است که بیشتر جرایم مالی همچون کلاهبرداری و صدور چک بلامحل و یا قاچاق مواد مخدر روز اتفاق افتاده است.

۵-۱۴- توزیع فضایی محل وقوع جرایم

در نقشه شماره (۱) توزیع فضایی جرایم در محدوده مناطق دهگانه آن نشان داده شده است. نحوه پراکندگی محل ارتکاب جرایم در سطح شهر بیانگر این نکته مهم و اساسی است که تعداد جرایم با روندی افزایشی در مناطق حاشیه نشین شهر بیشتر شده است و بالاترین حد ناهنجاری در بخش شمال غربی، جنوب، غرب و مناطق مجاور آن رخ داده است. چنانچه تقسیم‌بندی مناطق دهگانه شهرداری کرج و نواحی داخلی آن ضابطه تفکیک بخش‌های مختلف شهر کرج پذیرفته شود می‌توان اظهار داشت بیشتر جرایم در مناطق ۳، ۶، ۵، ۲ و ۴ دیده می‌شود این در حالی است که مناطق و نواحی حاشیه‌ای شمال، مرکز و شمالشرق و از جمله مناطق ۹، ۸، ۱ و ۷ از کمترین میزان جرم برخوردار است. نقشه شماره ۱: توزیع فضایی جرایم در مناطق دهگانه شهر کرج

از این رو می‌توان دریافت به موازات فاصله گرفتن از مناطق مرکزی و نزدیک شدن به مناطق حاشیه نشین کرج به دلیل افزایش تعداد جمعیت و تراکم مسکونی، افزایش یافت مسکونی نابسامان، اسکان غیر رسمی و بدون برنامه و تعداد زیاد مهاجرین میزان ناهنجاری نیز افزایش می‌یابد. علاوه بر این با در نظر گرفتن نقاط جرم خیز شهر، مهم‌ترین هسته‌ها و کانون‌های شکل‌گیری ناهنجاری در کرج به شرح زیر قابل تفکیک می‌باشند.

۵-۱۴-۱- میدان‌های شهر

حاشیه میدان‌های اصلی شهر و خیابان‌های مجاور آن که محل تلاقی با این میدان‌ها است و از ساعت‌های اولیه صبح تا پاسی از شب مملو از جمعیت بوده و جزء نقاط پرتراکم و شلوغ و پر رفت و آمد شهر می‌باشند، مکان‌های مناسبی برای کجروی‌های اجتماعی است. به نظر می‌رسد در محدوده و پیرامون این گره‌های شهری، هسته‌های جرم خیزی شکل گرفته است. هر چند نوع و میزان ناهنجاری در هر یک از این میدان‌ها متفاوت می‌باشد. در مجموع میدان‌های واقع در بخش شمال غربی، غرب و جنوب شهر دارای تعداد جرایم بیشتر نسبت به دیگر نواحی هستند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: فلکه‌های اول تا پنجم فردیس، میدان‌های واقع در منطقه حصارک و شاه عباسی. در میدان‌های فردیس بیشتر شاهد جرایمی همچون منازعه و ضرب و جرح و کلاهبرداری می‌باشیم در میدان‌های حصارک بالاترین رقم جرایم وقوع یافته مربوط به مواد مخدر می‌باشد. جرایمی همچون خرید و فروش اموال مسروقه بیشتر در میدان شاه عباسی دیده می‌شود.

۵-۱۴-۲- معابر و تقاطع‌ها

تعداد قابل توجه از بزهکاری‌ها در خیابان‌های اصلی و برخی تقاطع‌های شهر کرج رخ داده است. تراکم فعالیت‌ها، تردد حجمی وسیع از شهروندان و وجود فرصت‌های مناسب کجروی در این محدوده‌ها باعث شده است تا افراد کجرو این مکان‌ها را برای عمل غیرقانونی خود برگزینند. نوع و میزان جرایم در خیابان‌های شهر یکسان نیست. به عنوان نمونه در خیابان مالک اشتر، بلوار آزادی قاچاق مواد مخدر (خرید و فروش، حمل و نگهداری) بیشتر از جرایم دیگر رخ داده است. در جاده ملارد و بلوار شهید چمران سرقت، جیب‌بری و برخی جرایم مالی بیشتر اتفاق می‌افتد.

۵-۱۴-۳- مراکز تفریحی و گذران اوقات فراغت

پارک‌ها، فضاهای سبز و برخی نقاط حاشیه‌ای شمال شهر که به عنوان نقاط تفریحی و محل گذران اوقات فراغت مورد استفاده شهروندان کرجی قرار می‌گیرد. از طرف برخی افراد کجرو، مناسب ارتکاب جرم تشخیص داده شده است. از جمله مهم‌ترین این محدوده‌ها می‌توان به پارک شهید چمران و چاده چالوس اشاره کرد. در این مکان‌ها بیشتر اعمال غیرقانونی چون مبادله و خرید و فروش مواد مخدر، اعمال منافی عفت و منکراتی، سرقت و زورگیری (اخاذی) به وقوع پیوسته است.

۵-۱۴-۴- محدوده‌های مسکونی

تعداد زیادی از بزهکاری‌ها درون منزل مجرمین و یا در حوالی آن رخ داده است. که به طور کلی در سطح شهر کرج پراکنده است. مهم‌ترین کانون‌های جرم‌خیز که در محدوده‌های مسکونی واقع است عبارت‌اند از:

- زورآباد: یکی از مراکز مهم قاچاق مواد مخدر (خرید و فروش، محل و نگهداری و مصرف)، سرقت و اختفاء اموال مسرقه، ضرب و جرح و شرارت و اعمال منافی عفت در شهر کرج است.

- حصارک: محل وقوع تعدادی قابل توجه از جرایم قاچاق مواد مخدر، شرارت، ضرب و جرح و اعمال منافی عفت می‌باشد.

- فردیس: یکی از مراکز مهم ضرب و جرح، قتل، کلاهبرداری و جرایم مالی به دلیل ساخت و ساز زیاد واحدهای مسکونی به واسطه وجود فضاهای باز شهری و هجوم مهاجرین زیاد می‌باشد.

۵-۱۴-۵- افزایش تعداد جرم در بخش‌های حاشیه نشین شهر کرج

ساکنان این‌گونه سکونتگاه‌ها را عمدتاً اقشار کم درآمد و گاه مهاجرین رانده شده از سوانح طبیعی و حوادثی مانند جنگ و یا مهاجرینی روستایی با سابقه کم شهرنشینی تشکیل می‌دهند که فرایند پذیرش شهرگرایی و یکپارچگی اجتماعی با شهر برای این اجتماعات مختل می‌شود. این پدیده، گریبانگیر اکثر شهرهای بزرگ جهان، به خصوص، مادرشهرهای جهان سوم شده است. اسکان غیر رسمی در منطقه کلانشهری تهران در سال ۱۳۵۵ حدود ۳ درصد و در سال ۱۳۷۵ حدود ۱۵ درصد جمعیت را با رقمی بیش از یک میلیون نفر در بر می‌گرفت. شهرکرج به علل مختلف، مانند نزدیکی به تهران و... از رشد شتابانی برخوردار بوده به طوری که یکی از مهم‌ترین کانون‌های اصلی مهاجرپذیر در مجاورت پایتخت بوده است. نرخ رشد بسیار بالای جمعیت در ده‌های گذشته، مویده این مطلب می‌باشد.

۶- تحلیل فضایی یافته‌های پژوهش: (و شرایط فیزیکی محل ارتکاب جرم)

به منظور درک بهتر، عمیق‌تر و علمی‌تر رفتارهای مجرمانه و ارتباط آن با محل وقوع جرم و برای آگاهی از شرایط فیزیکی این مکانها در گروه‌های مختلف جرم، ارتباط آن‌ها با برخی مشخصه‌های مکانی چون تاریکی، روشنایی، شلوغی و خلوتی مورد آزمون آماری قرار گرفت.

۶-۱- تأثیر تاریکی و روشنایی فضا در ارتکاب جرایم

تاریکی از جمله عواملی است که می‌تواند به شدت از کنترل اجتماعی بکاهد. همین امر باعث می‌شود تا احتمال وقوع برخی جرایم بیشتر شود. از طرفی اقتضای برخی رفتارهای ناهنجار روشنایی محیط است. در خصوص برخی جرایم نیز تاریکی و روشنایی تأثیری یکسان دارند. نتایج بررسی تأثیر روشنایی یا تاریکی در هر یک از گروه‌های پنجگانه جرم در جدول متقاطع شماره (۱) آورده شده است.

جدول شماره ۱: چگونگی ارتباط بین تاریکی و روشنایی محل و وقوع گروه‌های پنجگانه جرم

جمع	روشن	تاریک	محل وقوع نوع جرم
۱۰۹ ٪۱۰۰	۶۰ ٪۵۵	۴۹ ٪۴۵	قاچاق مواد مخدر
۹۷ ٪۱۰۰	۸۵ ٪۸۷/۶	۱۲ ٪۱۲/۴	علیه اموال
۷۰ ٪۱۰۰	۳۴ ٪۴۸/۶	۳۶ ٪۵۱/۴	علیه اشخاص
۸۰ ٪۱۰۰	۳۶ ٪۴۵	۴۴ ٪۵۵	سرقت
۳۲ ٪۱۰۰	۲۶ ٪۸۴/۴	۶ ٪۱۵/۶	جرایم منکرانی
۳۸۸	۲۳۸	۱۵۱	جمع

$$Chi - square = 52/128 \quad df = 4 \quad Sig = 0/000$$

$$Contingency Coefficient = 0/344$$

مقادیر «کای اسکویر» و سطح معنادار آن نشان می‌دهد «بین ارتکاب جرایم گروه‌های پنجگانه و تاریکی محل وقوع جرم ارتباط معناداری وجود دارد». به بیان دیگر برخی از جرایم تا حدود زیاد متکی و نیازمند شرایط محیطی تاریک هستند تا وقوع یابند. همان‌طور که در جدول متقاطع شماره (۱) مشاهده می‌شود سرقت بیش از دیگر جرایم در تاریکی رخ داده است.

از دیگر جرایمی که در محیط‌های تاریک بیشتر رخ می‌دهد جرایم علیه اشخاص چون قتل، شراکت، ضرب و جرح عمدی است (۵۱/۴ درصد). جالب این که خرید و فروش، حمل و نگهداری و مصرف مواد مخدر کمتر در محیط و یا شرایط مکانی تاریک وقوع می‌یابند. به نظر می‌رسد مبادله مواد مخدر یا جابجا کردن آن به طور مخفیانه (درون خودرو و یا توسط اشخاص) نیازی به تاریکی محل ارتکاب جرم ندارد. همچنین در اعمال منافی عفت و صدور چک بلامحل، کلاهبرداری، جعل سند، اختلاس و دیگر جرایم مالی که عموماً در محل فعالیت و شرایط کاری انجام می‌گیرد تاریکی تأثیر چندانی نداشته است.

۲-۶- ارتباط شلوغی و خلوتی محل و وقوع جرایم

پیشتر اشاره شد حضور مردم، شلوغی و ازدحام جمعیت در برخی مواقع و در مورد تعدادی از ناهنجاری‌ها می‌تواند به عنوان عامل بازدارنده ارتکاب این جرایم تلقی شود، در صورتی که در برخی اوقات شلوغی و ازدحام می‌تواند وادارنده و زمینه ساز برخی دیگر از جرایم باشد. همان‌گونه که در جدول متقاطع شماره (۲) ملاحظه می‌شود با توجه به مقادیر کای اسکویر و سطح معناداری آن ارتباط بین گروه‌های پنجگانه جرایم و خلوتی محل انکارناپذیر است.

در مقایسه با ویژگی تاریکی، خلوتی محل وقوع جرایم از اهمیت نسبتاً بیشتر برخوردار است. جرم سرقت بیش از آنکه متکی به تاریکی باشد به عامل خلوتی و دنج بودن محل نیازمند است. حدود ۹۰ درصد سارقین مکان سرقت خود را دارای ویژگی خلوت اعلام داشته‌اند. جرایم منافی عفت نیز از آن دسته ناهنجاری‌هایی است که بیش از دیگر جرایم به این ویژگی تکیه داشته است (۸۷/۵ درصد) در حالی که مقایسه این رقم با جدول متقاطع تأثیر تاریکی چنین نیازی به تاریکی محل در اعمال منافی عفت کمتر احساس می‌شود.

جرایم علیه اشخاص (قتل، ضرب و جرح و ...) که تا حدودی به ویژگی تاریکی محل ارتباط داشت (۵۱/۴ درصد) کمتر به شلوغی محل وابسته است (۳۴/۲ درصد) در گروه مجرمین قاچاق مواد مخدر اهمیت ناچیز به خلوتی محیط در ارتکاب عمل مجرمانه خود داده‌اند (۱۴ درصد) اما برای ویژگی تاریکی بودن اهمیت بیشتر قایل شده‌اند (۴۵ درصد).

جدول شماره ۲: چگونگی ارتباط بین شلوغی و خلوتی محل و وقوع گروه‌های پنجگانه جرم

جمع	محل خلوت	محل شلوغ	محل وقوع نوع جرم
۱۰۹ ٪۱۰۰	۱۴ ٪۱۲/۹	۹۵ ٪۸۷/۱	قاچاق مواد مخدر
۹۷ ٪۱۰۰	۴۵ ٪۴۶/۴	۵۲ ٪۵۳/۶	علیه اموال
۷۰ ٪۱۰۰	۳۴ ٪۶۵/۸	۲۴ ٪۳۴/۲	علیه اشخاص
۸۰ ٪۱۰۰	۷۲ ٪۹۰	۸ ٪۱۰	سرقت
۳۲ ٪۱۰۰	۲۸ ٪۸۷/۵	۴ ٪۱۲/۵	جرایم منافی عفت
۳۸۸	۱۷۵	۱۸۱	جمع

$$Chi - square = 136/002 \quad df = 4 \quad Sig = 0/000$$

$$Contingency Coefficient = 0/509$$

۳-۶- رابطه میزان جرم و تراکم جمعیت در مناطق شهر کرج

در بررسی نحوه توزیع جرایم و ارتباط آن با تعداد جمعیت در بخش‌های مختلف کرج از شاخص تراکم جمعیت در واحد سطح بهره گرفته شد. به دلیل فقدان آمار دقیق (و جدید) از فضاهای مسکونی هر منطقه و با توجه به اینکه ارتکاب جرم در تمامی سطوح مسکونی، تجاری، اداری و تفریحی و معابر و دیگر فضاهای عمومی وقوع می‌یابد تراکم ناخالص جمعیت برای این تحلیل استفاده شد.

توجه به نقشه شماره (۲) تراکم جمعیت به تفکیک مناطق دهگانه شهر کرج (بر اساس نتایج آمارگیری سال ۱۳۸۱) نشان می‌دهد، جمعیت در این سطوح به طور یکنواخت پراکنده نیست. برخی قسمت‌ها مملو از جمعیت، بسیار متراکم و بخش‌هایی جمعیت کمتر دارند. در مجموع بیشترین تراکم جمعیت در نواحی داخلی مناطق ۵، ۷، ۲، ۱، ۳، ۴ مشاهده می‌شود. ضمناً جمعیت در نواحی و بخش‌های داخلی هر منطقه نیز تفاوت زیادی را نشان می‌دهد. برای بررسی رابطه تعداد کمی جرم به نسبت تعداد جمعیت (و مساحت هر منطقه) نقشه‌های شماره (۳) و (۴) تهیه شد. این نقشه‌ها تراکم جرم در هر منطقه (تقسیمات مناطق دهگانه) و به نسبت تعداد جمعیت این مناطق را نمایش می‌دهد.

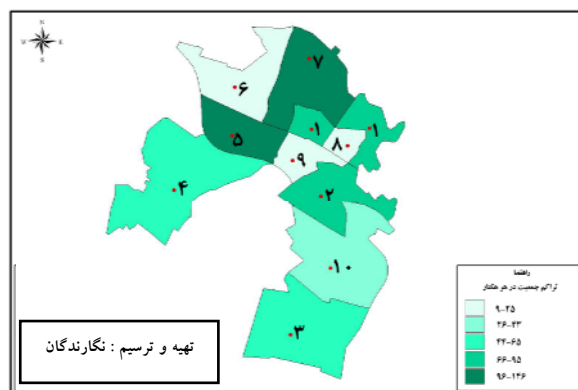
بیشترین تراکم جرم در هر صد هزار نفر جمعیت در منطقه ۳ (فردیس، شهرک پاسدار، حافظیه، شهرک دهکده، شهرک ناز) منطقه ۲ (قلمستان، کلاک نو، آسیاب برجی، پارک شهید چمران، ترک آباد، شکرآباد، دهقان ویلا و شهرک ولیعصر) و منطقه ۴ (فازهای ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، مهرشهر، کوی مهر، شهرک دریا، حسین آباد افشار، کوی فرهنگ، احمد آباد و اکبرآباد) به چشم می‌خورد. کمترین نسبت جرم در واحد سطح در بخش‌هایی از منطقه ۸، ۱ و ۹ کرج دیده می‌شود.

تحلیل نقشه‌های تراکم نسبی جرم (به ازاء جمعیت و واحد سطح) به خوبی ارتباط مستقیم و مثبت تراکم جمعیت (در مناطق مختلف شهر) و تعداد جرم ارتكابی در هر منطقه را نشان می‌دهد. بنابراین هر قدر تراکم جمعیت در ناحیه یا منطقه‌ای از شهر کرج بیشتر باشد احتمال وقوع جرم در آن افزایش می‌یابد، لذا می‌توان چنین اظهار داشت:

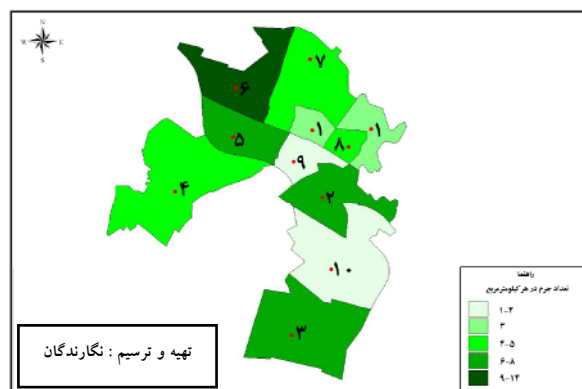
ارتکاب جرایم در نواحی پرجمعیت شهر بیشتر رخ می‌دهد. به نظر می‌رسد تعداد جمعیت بیشتر، با افزایش سطح اصطکاک اجتماعی و رفتاری و منافع ساکنین آنها موجب افزایش بروز رفتارهای ناهنجار در مناطق و نواحی پر تراکم شده است. علاوه بر این فشار جمعیت و ازدحام آن یکی از موانع کنترل‌های اجتماعی محسوب شده و موجب از هم گسیختگی و ناهمگونی روابط افراد شده و لذا به عنوان عاملی مثبت و مؤثر در بروز جرم عمل می‌نماید.

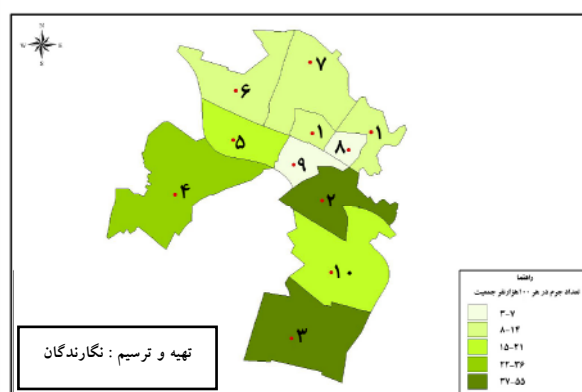
نقشه شماره ۲: تراکم نسبی جمعیت در مناطق دهگانه شهر کرج

نقشه شماره ۳: تراکم نسبی جرایم در مناطق دهگانه شهر کرج

نقشه شماره ۴: نسبت جرایم به تعداد جمعیت در مناطق دهگانه شهر کرج

۴-۶- ارتکاب جرم به وسیله افراد غیر بومی (مهاجر) کرج

در بخش تحلیل یافته‌ها بررسی نسبت مجرمین غیر بومی نشان داد که:

الف- اکثریت نسبی (بیش از ۶۸/۳ درصد) جامعه مورد بررسی کسانی هستند که در محلی خارج از کرج (با کشور) متولد شده سپس به تنهایی یا به اتفاق خانواده به این شهر مهاجرت کرده‌اند و این شهر را برای محل زندگی موقت یا دایمی برگزیده‌اند.

ب- در بین افراد فوق (مهاجرین) یعنی ۲۰ تا ۳۸/۹ درصد این افراد، کرج را تنها برای مدتی محدود و به عبارتی به عنوان محل سکونت موقت (غیر دایم) خود انتخاب کرده‌اند. این عده در جستجوی کار بهتر، درآمد بیشتر، تحصیل، دیدن اقوام، تفریح (و برخی برای ارتکاب جرم) به کرج پای گذاشته‌اند، لیکن به سبب عملی مجرمانه دستگیر و راهی زندان شده‌اند.

ج- تحلیل تفصیلی مدت اقامت تازه واردین حائز این نکته مهم است که در بین گروه‌های مختلف جرم، ۱۰ تا ۳۵ درصد کمتر از یک سال است به این شهر آمده‌اند.

بنابراین پیش فرض چهارم این پژوهش و با این احتمال که افراد غیر بومی و مهاجرین شهر کرج بیشتر در معرض ارتکاب جرم قرار دارند.

علاوه بر این، تعداد قابل توجه مسافرت‌های مجرمانه این واقعیت مهم را بیان می‌کند که شهر کرج با ساختار فضایی، اجتماعی، اقتصادی خاص جاذب بسیاری از مجرمین برای ارتکاب جرم بوده و این خود نشان از وجود فرصت‌های کجروی بیشتر در این شهر دارد.

۵-۶- رابطه اجاره نشینی، سکونت در منازل ارزان قیمت (با مساحت کم) و افزایش

جرم

مدت‌های مدید است که موضوع مسکن نامناسب و محلات فقیر نشین ارتباطی تنگاتنگ با جرم را نشان می‌دهد مورد پذیرش قرار گرفته است. در بررسی تأثیر مسکن در وقوع جرایم کمبود مسکن، گرانی اجاره بها مورد بحث قرار نمی‌گیرد، بلکه چگونگی مکانی که محل سکونت در آن بنا شده مورد توجه است.

از جمله نظریات مکانی جرایم شهری رابطه نوع تصرف، کیفیت و مشخصات محل سکونت افراد و ارتباط آن با افزایش بزهکاری در آنهاست. به دیگر سخن یکی از شاخص‌های تعیین منزلت‌های اجتماعی و اقتصادی افراد نوع مسکن و ویژگی‌های محل زندگی آنهاست.

برای آزمون نظریه فوق در مورد شهر کرج بدواً وضعیت حقوقی نوع تصرف مسکن مجرمین از لحاظ مالکیت و اجاره نشینی آنها بررسی گردید. نتایج نشان داد تنها ۲۹/۸ درصد افراد مالک محل سکونت خود هستند و ۷۰/۲ بقیه آنها که نسبت به مالکین از وضعیت مالی نامناسب‌تری نیز برخوردارند هیچ مالکیتی بر محل سکونت خود نداشتند. ۱۰ تا ۳۵ درصد این

افراد (با توجه به گروه‌های اصلی جرم) تازه به کرج آمده و هیچ محل زندگی (اعم از مالکیت یا اجاره) نداشتند و بیشتر در محل فعالیتشان (داخل کارگاه یا ساختمان‌های نیمه ساز) زندگی می‌کردند یا نزد دوستان، اقوام و آشنایان خود میهمان بودند.

بنابراین، نتیجه بررسی نحوه تصرف مسکن افراد براساس سه دسته اصلی، مالکیت، اجاره نشینی و سایر و مقایسه آن با نحوه مصرف مسکن در کل شهر کرج نشان می‌دهد که متوسط مالکین مسکن در مجرمین مورد بررسی ۳۳/۴ واحد کمتر از متوسط مالکین شهر کرج می‌باشد و این در حالی است که تعداد اجاره نشینان ۴۳/۱ درصد بیشتر از متوسط اجاره نشینی در شهر کرج می‌باشد. در واقع متوسط مالکین مسکن در این بررسی حدود نصف متوسط مالکین مسکن در شهر کرج است و از طرفی تعداد اجاره نشینان بیشتر از دو برابر متوسط اجاره نشینی در این شهر است.

از طرف دیگر بررسی مساحت مسکن این افراد بیانگر محدودیت شدید فضای زندگی و توان مالی پایین آنها برای خرید خانه با مساحت بیشتر بوده است. حدود ۶۱/۴ درصد مجرمین منزلشان کمتر از ۷۰ متر مساحت داشته است، ۲۵/۵ درصد بین ۷۰ تا ۱۰۰ متر و ۱۳/۱ درصد بقیه در منازلی بیش از ۱۰۰ متر زندگی می‌کردند. همچنین تراکم اتاق در واحد مسکونی پاسخگویان ۱/۸۷ اتاق برای هر واحد مسکونی بوده است که در مقایسه با رقم متوسط آن در شهر کرج (۳/۴۹) ۱/۶۲ واحد کمتر است.

از طرفی نسبت اجاره نشینی و زندگی در منازل با این مشخصات توسط مجرمین مورد بررسی و مقایسه آن با شاخص‌های متوسط شهر کرج ما را به این نکته مهم و اساسی رهنمون می‌سازد که بیشتر رفتارهای ناهنجار در نظام پیچیده و در هم تنیده‌ای همراه با فرهنگ ناهنجار، شهر سازی ضعیف، منزلت‌های اقتصادی، اجتماعی پایین و شرایط مسکن و محل زندگی نامناسب بوسیله فرد ناهنجار ساکن در این مکان‌ها شکل می‌گیرد.

۷- نتیجه‌گیری

در کشور ما تعداد بزهکاری و جرم در حوزه‌های شهری بسیار بالاتر از نقاط دیگر است. در این میان کرج به عنوان یکی از بزرگ‌ترین شهرهای کشور، دارای آمار بالای ناهنجاری است. این شهر طی ۵۰ سال اخیر و به دنبال سیاست‌های دولت‌های (از گذشته تا به امروز) پیشین از لحاظ جمعیت، گسترش فضایی و فعالیت‌ها رشد سریع و شتابانی داشته است. به نظر می‌رسد مهم‌ترین پیامد منفی الگوی رشد کرج، عدم تناسب بین تعداد جمعیت، ساختار فضایی - کالبدی و امکانات این شهر و گسترش بدون برنامه و طرح باشد. مهاجرت‌های بی‌رویه از نقاط مختلف کشور به این شهر به دلیل نزدیکی به شهر تهران و

اسکان سرریز جمعیت شهر تهران در کرج همراه با رشد طبیعی جمعیت و به دنبال آن تقاضای شدید برای توسعه کالبدی، گسترش مسکن، خدمات و تأسیسات زیربنایی از عوامل اصلی این عدم تناسب و ناهمگونی بوده است. نکته حائز اهمیت دیگر این که به موازات رشد شتابزده کرج عوارض، محدودیت‌ها و مشکلات آن نیز فزونی یافته است.

آنچه در بررسی حاضر اهمیت دارد بروز رفتارهای ناهنجاری است که هر روزه در محدوده شهر کرج به وقوع می‌پیوندد. گویا با تبدیل کرج به یک شهر ملی و با جمعیتی مترکم، ساختار فضایی، اجتماعی و اقتصادی و فضایی آن نیز متحول شده است و برآیند این تحول دگرگونی ساختار ارزشی و الگوهای رفتاری موجود و شکل‌گیری هنجارهای جدید بوده است که زمینه بروز ناهنجاری و کجروی‌های اجتماعی بیشتر را در این شهر فراهم آورده است. از این رو است که کرج در مقطع کنونی، از نظر میزان بزهکاری و جرم، رتبه بالایی را در مقایسه با دیگر نقاط شهری کشور دارا است. این مشکل از یک طرف سطح امنیت اجتماعی را کاهش داده، سلامت شهر را مختل و موجب آشفتگی زندگی شهروندان می‌شود و از طرف دیگر نظام قضایی و انتظامی و به طور کلی بخش عمومی جامعه را وادار به صرف بودجه و هزینه کلان برای کشف جرم، تعقیب و دستگیری مجرمین، رسیدگی‌های قضایی و مجازات آنها می‌نماید. بنابراین چنانچه سیاست کیفری هر نظام بر پایه درک عمیق و صحیح منطق و قواعد بزهکاران در انتخاب مکان، زمان و نوع رفتار مجرمانه، شناسایی مکان‌های مستعد ارتکاب بزه و همچنین شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مجرمین و محل زندگی آنها استوار شود می‌توان انتظار داشت که تعداد بزهکاری و جرم در سطح شهر به طور مؤثری کاهش یابد. بنا به مراتب فوق و با عنایت به یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه تحلیل فضایی اعمال مجرمانه در شهر کرج و مطالعه رابطه کجروی‌های اجتماعی با مشخصه‌های مکانی محل وقوع آنها و شناسایی عوامل مؤثر و تسهیل‌کننده بروز این رفتارها نتایج به دست آمده حکایت از تأیید فرضیات ارائه شده می‌باشد.

منابع و مأخذ

۱. سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی، نشریه دفتر و خدمات رایانه‌ای، دیماه ۱۳۷۹، (چاپ نشده).
۲. شکویی، حسین، جغرافیای جنایت، شاخه جدید در دانش جغرافیا، نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تبریز.
۳. شکویی، حسین، (۱۳۷۳)، دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری، تهران، سمت، جلد اول، چاپ اول.
۴. کلانتری، محسن، (۱۳۷۴)، بررسی نقش محیط جغرافیایی در وقوع جرم، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی دکتر مصطفی مؤمنی، تهران دانشگاه شهید بهشتی.
۵. کی‌نیا، مهدی، (۱۳۷۹)، مبانی جرم‌شناسی، ۳ جلد، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم.
۶. منصور فر، کریم، (۱۳۶۲)، روش‌های آماری، تهران، انتشارات امیرکبیر، چاپ پنجم.